

ความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

The Readiness of Roi Et Province in Becoming a Buddhist Tourism Destination for Elderly Tourist Groups

นะภาพร ทาระอาธร¹, ศิริวรรณ กวงเพ่ง²
Napaporn Taraartorn¹, Siriwan Ghuangpeng²

Received: 8 June 2020

Revised: 11 August 2020

Accepted: 16 September 2020

บทคัดย่อ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจ ด้วยเพราะในหลายๆ ประเทศทั่วโลกกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีพุทธสถานอันเลื่องชื่อหลายแห่ง ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 2) ศึกษาความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 3) เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยแบบสอบถามเก็บข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจำนวน 400 ชุด นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 คน เกี่ยวกับความพร้อมและแนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

1. นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางเยี่ยมชมพุทธสถานของจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 60-64 ปี และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น เดินทางท่องเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับเครือญาติ โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวคือ วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเลือกเดินทางท่องเที่ยวตามโอกาสที่สะดวกด้วยการเดินทางแบบไปเช้า เย็นกลับ และเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

2. จังหวัดร้อยเอ็ดมีความพร้อมในด้านชื่อเสียงและความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยว การคมนาคมมีความสะดวกทั้งทางบกและทางอากาศ มีที่พักกระจายตามแหล่งท่องเที่ยวไว้บริการนักท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมในแหล่ง

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ประจำ, คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Graduate Student in a Master of Arts Program in Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University

² Lecturer, Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University

ท่องเที่ยวเชิง พุทธศาสนายู่เป็นประจำ แต่แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายังขาดเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย รวมไปถึงการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุยังไม่มีความพร้อม

3. แม้การศึกษาพบว่าจังหวัดร้อยเอ็ดมีความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยวในภาพรวม แต่กลับพบว่าการให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุยังมีข้อจำกัด เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรตระหนักถึงข้อจำกัดของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดในอนาคต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ผู้สูงอายุ จังหวัดร้อยเอ็ด การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

Abstract

The elderly have become emerging tourism market as many countries across the globe are experiencing an aging society. Roi Et province is home for Buddhism sites where can be promoted to elderly tourist groups. Thus, this research aimed to: 1) explore general characteristics of the elderly tourist groups visiting this province; 2) identify the factors relating the elderly behavior at their destinations; 3) suggest guidelines for future development of Roi Et province in becoming a Buddhist tourism destination for elderly tourist groups. The study used questionnaire survey and semi structured interview to collect data. The questionnaires were distributed to a total of 400 elderly tourists aiming to identify their travelling behavior. The survey data was analyzed by descriptive statistical techniques; frequency distribution and percentage. A semi-structured interview was conducted with a total of 15 individuals and data was analysed by using content analysis technique. The results concluded that: -

1. The majority of elderly tourists travelling to Roi Et's Buddhist tourism destination were female; aged between 60 and 64 years old; having residence in other provinces; travelled with family members or relatives and used private car; travelled on weekend and on one-day-trips; and the elderly chose to visit Roi Et's well-known Buddhism sites.

2. Roi Et province is generally considered to be ready for tourism due to several components. These include its renown for beautiful tourism attractions; excellence of both by land and air transport facilities; adequate number of accommodations for tourists; and many tourist activities associated with Buddhism practices available throughout the year. However, it requires further improvement on its characteristics of being the tourism destination for elderly tourists. Improving the basic facilities at the Buddhism sites that are specific designed for elderly tourists can elevate Roi Et province's capacity for becoming a new Buddhism tourism destination route for this group.

3. The study concluded that, Roi Et province is generally ready for hosting mass tourist groups. However, it requires further improvement for catering the the elderly tourist. The study suggested that, all stakeholders from private and public sectors of Roi Et Province should understand physical limitations and travelling behaviors of the elderly and provide the services and facilities that can fulfill their needs at the destination.

Keywords: Buddhist Tourism, Elderly, Roi Et Province, Tourism Development

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และมีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังรายงานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่พบว่า ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างรายได้เกินกว่า 1 ล้านล้านบาท มาโดยตลอด และในปี 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 2.94 ล้านล้านบาท และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ยังระบุว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมชาติอันมณีรีของคนไทย และศักยภาพของทำเลที่ตั้ง จึงทำให้ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย ส่งผลให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น เนื่องจากก่อให้เกิดการจ้างแรงงาน และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

นอกจากการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติของการตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง การพักผ่อนการ

หลีกเลี่ยงจากวิถีชีวิตประจำวันที่จำเจ การท่องเที่ยวเพื่อลดความตึงเครียดจากการทำงาน การหาประสบการณ์ใหม่ๆ รวมถึงการเยี่ยมญาติหรือเพื่อน เป็นต้น ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลากหลายและมีอิสระในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวย่อมทำให้เกิดความผ่อนคลาย รู้สึกเพลิดเพลินมีความสุข และเมื่อมีความสุขจะก่อให้เกิดสุขภาวะ ซึ่งเป็นมิติหนึ่งที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต (सरคินันท์ ดันตือโฆษกุล อัครวงค์ และคณะ. 2562) โดยวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวที่ต่างกันไปตามลักษณะของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม เช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มแบกเป้ กลุ่มครอบครัว นักท่องเที่ยวเชิงการศึกษา ตลอดจนนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ (Siriwong. and Sengdang, 2011)

ผู้สูงอายุ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Elderly หรือ Aging ทั้งนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรือ อยู่ในวัยชรา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม ในขณะที่พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดว่า "ผู้สูงอายุ" หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. 2556) จากโครงสร้างของสังคมกำลังก้าวสู่สังคมของผู้สูงอายุ องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2593 ทั่วโลกจะมีจำนวนผู้สูงอายุ 1,963 ล้านคน นอกจากนี้ รายงานสถิติผู้สูงอายุในประเทศไทย

ปี 2562 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 66,558,935 คน เป็นผู้สูงอายุจำนวน 11,136,059 คน คิดเป็นร้อยละ 16.73 ของประชากรไทยทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562) นอกจากนี้กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬายังระบุว่าปี พ.ศ. 2558 นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุสร้างรายได้ให้กับประเทศ 195,891 บาท หรือ 8.66% ของรายได้จาก การท่องเที่ยว มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย 17.21 % ต่อปี และคาดว่าในปี 2564 ประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมากถึง 6.2 ล้านคน (ภราเดช พยัฒวิเชียร, 2559) ซึ่งหากศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุจะพบว่ามีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวของกลุ่มเยาวชนและกลุ่มทำงานคือมีเวลาว่างค่อนข้างมาก ให้ความสำคัญกับคุณภาพ การท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี คุ่มค่า เน้นการซื้อด้วยเหตุผล ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก ค่าหนึ่งถึงความปลอดภัย เลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพ มีความละเอียดในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ (จิราวดี รัตนไพฑูริย์ชัย, 2557) จึงเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเริ่มมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยในปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดความสนใจให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560 จัดให้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างใน การท่องเที่ยวแต่ละครั้ง สอดคล้องกับทิศทาง การท่องเที่ยวของไทยในอนาคต (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวได้ จำนวนมาก ดังคำขวัญที่ว่า “สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรืองนาม พระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวด ประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคลน่ายลปิณฑลภูษี เขตกว้าง ไกลทุ่งกุลา โลกลือชาข้าวหอมมะลิ” แสดงให้เห็นว่าจังหวัดร้อยเอ็ดมีสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ซึ่งสำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด ได้รายงานว่าเป็นปี พ.ศ. 2562 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว จำนวน 929,830 คน ดังนั้นจึงควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นเอกลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด (สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด, 2562) แต่ในขณะที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด กลับพบว่า มาตรการการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุยังมีไม่มากนัก (จักรกฤษณ์ แสนพรหม, 2556) ปัญหาความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว ด้านพื้นที่ยังพบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โบราณสถาน ยังไม่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (วิลาสินี ยนต์วิทย์, 2562) ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความพร้อมในการดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจลักษณะพฤติกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

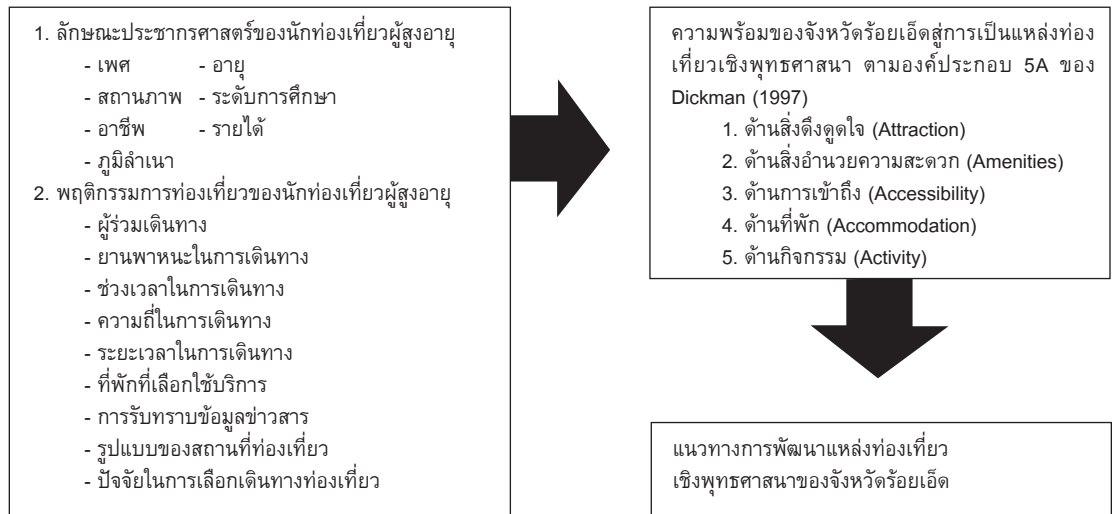
2. เพื่อศึกษาความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ของ Dickman (1997) ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ 2) กิจกรรม (Activity) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วง

เวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยว 3) การเข้าถึง (Accessibility) สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใดนั้นพิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เป็นบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปการในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบาย 5) ที่พัก (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ มีความหลากหลายด้านราคาและการบริการ อยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก (ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย)

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 929,830 คน และ 2) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ 1) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 400 คน ด้วยการเปิดตาราง Krejcie และ Morgan โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling Random) (Krejcie and Morgan, 1970: 608-610) และ 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจาก 1) พุทธสถานหรือวัด จำนวน 4 คน 2) สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 คน 3) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 คน 4) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 คน 5) หอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 คน 6) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม (Questionnaire Survey) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ จำนวน 7 ข้อ ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จำนวน 9 ข้อ และคำถามแบบปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดคำถามเกี่ยวกับความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ซึ่งแบบสอบถามทั้งหมดฉบับได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ที่ปรับปรุงค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มบุคคลที่ทำงานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดและนักท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามกระทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การแจกแจง

ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยการวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา

1. ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับเครือญาติ โดยใช้รถยนต์ส่วนตัว ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวคือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเลือกเดินทางท่องเที่ยวตามโอกาสที่สะดวก ด้วยการเดินทางแบบไปเช้า เย็นกลับ มีการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากบุคคลในครอบครัว ญาติ หรือเพื่อน สถานที่ท่องเที่ยวที่นิยมคือ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ โดยเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

2. ความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ได้ดังนี้

2.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จากการศึกษาปัจจัยทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีประเพณีที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด มีสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จัก เช่น วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม วัดประชาคมวนาราม เจดีย์มหามงคลบัว วัดบูรพาภิราม และกุฎกาสิงห์ เป็นต้น แต่ยังคงขาดสิ่งดึงดูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

ที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวตั้งใจเดินทางมาท่องเที่ยว จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของการแวะเที่ยวชม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ได้อธิบายว่า

... “สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ดังๆ ของจังหวัดร้อยเอ็ดมีเยอะ เช่น เจดีย์ชัยมงคล ก็มีชื่อเสียงระดับประเทศ วัดบูรพาภิราม วัดนี้ก็มีพระพุทธรูปยืนที่สูงที่สุดในประเทศ เจดีย์มหาเมฆมณฑลบุรี ก็เป็นอนุสรณ์สถานของหลวงตามหาบัวที่คนทั้งประเทศรู้จัก แต่ถ้าถามว่าคนตั้งใจมาเที่ยวเพราะมาดูความสวยงามอย่างเดียวหรือเปล่า น่าจะไม่นะ น่าจะเป็นการแวะเที่ยวมากกว่า ยกตัวอย่างวัดดังๆ ส่วนใหญ่ที่คนตั้งใจไปเพราะวัดนั้นมีเจ้าอาวาสดังๆ มีชื่อเสียงมากกว่า และอีกสิ่งหนึ่งที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวของเราได้ดีคือดึงให้แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ” (ศักดิ์ศรี ไชยกุลชิน, 18 เมษายน 2562: สัมภาษณ์)...

2.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ดหลายแห่งมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวพอสมควร เช่น ที่จอดรถภายในแหล่งท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก การจัดที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนที่ยังต้องพัฒนาคือ ห้องสุขาที่สะอาดและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้พิการได้ การจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ นอกจากนั้นยังพบว่า ในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งพบปัญหาความไม่เพียงพอของที่จอดรถและห้องน้ำไม่สะอาด

... “สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ดบางแห่ง สิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกขั้นพื้นฐานยังไม่เพียงพอกับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น การขนส่งมวลชน ห้องน้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ” (สำราญ รัตนพันธ์, 18 เมษายน 2562: สัมภาษณ์)...

2.3 ด้านการเข้าถึง (Accessibility) พบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศที่สะดวก โดยเฉพาะการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีสนามบินไว้รองรับนักท่องเที่ยว ถนนหลายสายได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางชัดเจน แต่ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ป้ายบอกทางมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่กระจัดกระจายกันและมีระยะทางค่อนข้างไกล

... “ถนนหลายสายอยู่ในสภาพดี เดินทางได้สะดวก เพียงแต่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีระยะทางไกลกันพอสมควร อย่างเจดีย์ชัยมงคลก็ประมาณ 80 จากตัวเมือง วัดป่ากุงก็ประมาณ 40 ” (สำราญ รัตนพันธ์, 18 เมษายน 2562: สัมภาษณ์) ...

2.4 ด้านที่พัก (Accommodation) พบว่า ที่พักในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ให้บริการนักท่องเที่ยวมีกระจายอยู่เกือบทุกพื้นที่ และมีหลายราคาให้เลือกใช้บริการ แต่ห้องพักยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

... “ที่พักตามแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดเริ่มมีขึ้นเยอะ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของรีสอร์ทที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่เหมาะกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ” (ศักดิ์ศรี ไชยกุลชิน, 18 เมษายน 2562: สัมภาษณ์)...

2.5 ด้านกิจกรรม (Activity) พบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำตามเทศกาลและวัน

สำคัญต่างๆ โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ เดียวกันกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นๆ ซึ่งไม่มีความโดดเด่น หรือเป็นกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะที่สามารถทำได้ในจังหวัดร้อยเอ็ดเพียงแห่ง เดียวเท่านั้น

...“การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ถ้าเป็น เทศกาลเดียวกัน ทุกวัดก็จะจัดเหมือนกัน ซึ่ง ไม่มีเอกลักษณ์ชัดเจนหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัว” (ชูชาติ ราชจันทร์, 18 เมษายน 2562: สัมภาษณ์) ...

จากการศึกษาความพร้อมของจังหวัด ร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A และการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถนำมาวิเคราะห์ จุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น

1. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ที่สวยงามและมีชื่อเสียงระดับประเทศ รวมทั้ง ประเพณีที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทั่วไป และได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อม โยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด เช่น กลุ่มร้อย แคนसारสินธุ์

2. แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีการ จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ร้านค้า ร้านจำหน่ายอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก และการจัดที่ นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยว

3. มีการคมนาคมทั้งทางบกและทาง อากาศที่สะดวก มีสนามบินไว้รองรับการเดินทาง ของนักท่องเที่ยว การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีความสะดวก มีป้ายบอกทางไว้ชัดเจน

4. มีบริการด้านที่พักกระจายอยู่ตาม แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง มีหลากหลายราคาให้ นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้บริการ

5. มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อย่างต่อเนื่อง ด้วยการนำประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ หรือ ประเพณีสิบสองเดือน มาช่วยในการส่งเสริมให้มี กิจกรรมใน แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

จุดด้อย

1. เอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนายังไม่เด่น ดังนั้นนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงมองจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นเส้นทาง เสริมไม่ใช่เส้นทางหลักเพื่อการท่องเที่ยว

2. ส่วนหนึ่งที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาเพื่อ สักการะบูชาพระอาจารย์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และเป็นศิรัทธาของประชาชนทั่วไป ซึ่งจังหวัด ร้อยเอ็ดยังขาดการนำเสนอภาพลักษณ์ในด้านนี้

3. แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีห้อง สุกขาที่ยังไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่กลุ่ม ผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ยัง มีอย่างจำกัด

5. ที่จอดรถไม่เพียงพอและห้องน้ำ ไม่สะอาดในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

6. ป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง

7. ห้องพักรับรองสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

8. ขาดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงพุทธศาสนาที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์เฉพาะ

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง พุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

3.1 จังหวัดร้อยเอ็ดมีข้อได้เปรียบคือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามและมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ดังนั้นสิ่งที่ควรส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่เป็นเป้าหมายหรือจุดหมายของนักท่องเที่ยวคือ สร้างเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้แตกต่างกัน มีความเป็นตัวตน สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวภายในจังหวัด

3.2 ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานให้พร้อมสำหรับบริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยเฉพาะห้องน้ำที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้พิการได้ จัดทางลาดสำหรับรถเข็น จัดเตรียมพื้นที่จอดรถให้เพียงพอในช่วงเทศกาล จัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

3.3 ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาสภาพถนนให้สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกในการเดินชมสถานที่ภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และเพิ่มจำนวนป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความต่อเนื่อง

3.4 ภาคเอกชนหรือเจ้าของธุรกิจที่พักควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ รวมไปถึงในห้องพักควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ เช่น แสงสว่างที่เพียงพอบริเวณบันไดหรือทางเข้า หรือราวจับในห้องน้ำ เป็นต้น

3.5 ควรส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีลักษณะพิเศษและแปลก

ใหม่ สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนากับจังหวัดใกล้เคียงให้มีความหลากหลายและดึงดูดใจ

สรุปและอภิปรายผล

1. ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวหรือเครือญาติสอดคล้องกับ พงศ์เสวก อเนกจำนงพร (2558) ที่พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เดินทางแบบกลุ่มหรือหมู่คณะ โดยมีครอบครัวหรือญาติร่วมเดินทาง ซึ่งส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Nimrod (2008) ที่พบว่า ข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคในการเดินทางของผู้สูงอายุคือ มีสุขภาพที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง นอกจากนี้ยังพบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยเลือกเดินทางตามช่วงเวลาที่จะสะดวก ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือญาติ ดังนั้นการเดินทางในแต่ละครั้งต้องคำนึงถึงสมาชิกคนอื่นๆ ที่มีช่วงวันหยุดหรือเวลาว่างที่ตรงกัน ซึ่งอาจเป็นวันที่คนในครอบครัวหรือบุตรหลานว่างจากช่วงการทำงานหรือการเรียน ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ จึงสามารถเลือกช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวได้ตามโอกาส ตามช่วงเวลาที่ต้องการ และเวลาที่เอื้ออำนวย สอดคล้องกับ กุลวดี แก้วกล้า (2550) ที่พบว่ากลุ่มเกษียณอายุเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ ไม่มีช่วงเวลาที่แน่นอนในการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสที่สะดวกและเอื้ออำนวย และจากการศึกษาระยะ

เวลาในการเดินทางท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวแบบไปเช้า เย็นกลับ หรือ 1 วัน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียงที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญ เช่น พระธาตุนาคุณ ที่จังหวัดมหาสารคาม พระธาตุพนมที่จังหวัดนครพนม ดังนั้นจังหวัดร้อยเอ็ดจึงเป็นจุดแวะเที่ยวระหว่างเดินทาง จึงใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวเพียง 1 วัน โดยไม่พักค้างคืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หนึ่งฤทัยรัตน์ กระจำพัฒนวิงษ์ และ อรอนงค์ พัชรตันอรุณกร (2560) ที่พบว่าการเดินทางของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งใช้เวลาในการท่องเที่ยวไม่นานมากและแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางไปส่วนมากมักจะเป็นโบราณสถาน ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ วัด และศาสนสถาน ในด้านการรับทราบข่าวสารข้อมูลจากแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลจากบุคคลในครอบครัว ญาติ หรือเพื่อน เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวกับบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อน ดังนั้นข้อมูลการท่องเที่ยวจึงมาจากคนในครอบครัว สอดคล้องกับ กรวรรณ สังขกร และคณะ (2558) ที่พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวกับคนในครอบครัว เช่น ลูก หลาน ญาติพี่น้อง รวมถึงคนในครอบครัวเป็นผู้วางแผนการเดินทาง เช่นเดียวกับ จันทร์จิตร เขียรสิริ (2555) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยจะมีบุคคลในครอบครัวเป็นผู้วางแผนการเดินทาง โดยแหล่งข้อมูลส่วนมากมาจากการสอบถามญาติ คนรู้จักหรือเพื่อนเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเดินทางมาเยี่ยมชม ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

สอดคล้องกับข้อมูลจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดร้อยเอ็ด (2562) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ดคือ มหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งเป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ที่วิจิตรพิสดาร ใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคอีสานเป็นการผสมกันระหว่างพระปฐมเจดีย์และพระธาตุพนม มีบันไดเวียน 119 ชั้น เป็นห้องโถงรูประฆัง 8 เหลี่ยมที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และสอดคล้องกับ วาริชต์ มัชฌมบุรุษ (2554) ที่พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นสิ่งดึงดูดใจต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

2. ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปได้ว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีจุดเด่นในด้านความสวยงามและชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยว การคมนาคมมีความสะดวกทั้งทางบกและทางอากาศ มีที่พักกระจายตามแหล่งท่องเที่ยวไว้บริการนักท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำ แต่ในขณะเดียวกันก็มีจุดด้อยคือ แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายังขาดเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย รวมไปถึงการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุยังไม่มีความพร้อม เช่น ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้พิการ สอดคล้องกับจักรกฤษณ์ แสนพรหม (2556) ที่พบว่ามาตรการการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่มากนัก

3. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมกันพัฒนา

ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ ควรส่งเสริมและพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น มีความเป็นตัวตนเพื่อสร้างสิ่งดึงดูด และผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายหรือจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้น โดยเฉพาะ สอดคล้องกับ Cooper & Boniface (1998) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำคัญที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว หรือมีเสน่ห์เฉพาะตัว
- 2) ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยเฉพาะห้องน้ำที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้พิการได้ มีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ จัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งเที่ยวนั้นๆ สอดคล้องกับวิจัยของ พระมหาสุริยา มะสันเทียะ (2558) ที่พบว่า สิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพทางการท่องเที่ยว นั้น เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะนำมาพิจารณาเพื่อประกอบการตัดสินใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรมีการจัด สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้บริการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ลานจอดรถ ป้ายบอกเส้นทาง และการปรับสภาพพื้นผิวจราจรในเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
- 3) ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาสภาพถนนให้สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกในการเดินทางชมสถานที่ภายในแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ รวมทั้งจัดให้มีป้ายบอกทางเป็นระยะๆ จากในตัวเมืองไปจนถึงแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Hooper (2014) ที่กล่าวว่า ควรพัฒนาเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มีสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

- 4) เอกชนที่เป็นเจ้าของธุรกิจที่พักรักษาปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุรวมถึงในห้องพักรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Ananth, et. al., (1992) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จากโรงแรมมากกว่านักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุต่ำกว่า เช่น รวบรวมในห้องพักขนาดตัวอักษรที่ใหญ่กว่าปกติในเอกสารแสดงข้อมูลหรือป้ายต่างๆ
- 5) ภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีลักษณะพิเศษและแปลกใหม่ สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนากับจังหวัดอื่นๆ ให้ความหลากหลายและดึงดูดใจ มุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้เป็นจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยว สอดคล้องกับ พระมหาเสริช นริสสุโร (2556) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางท่องเที่ยว และหากกิจกรรมใดมีชื่อเสียงหรือเป็นที่นิยม จำนวนนักท่องเที่ยวก็จะเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาการส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาผ่านหลากหลายช่องทางยิ่งขึ้น เช่น สื่อสังคมออนไลน์ นอกเหนือจาก แผ่นพับ เอกสารข้อมูลทางการท่องเที่ยว
2. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัย
3. ภาครัฐและเอกชนควรจัดให้มีบุคลากรที่สามารถให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและมีความรู้ใน

การดูแลผู้สูงอายุ เช่น การปฐมพยาบาลหรือให้คำแนะนำในการระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัด

4. ทุกภาคส่วนควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องทั้งในฤดูกาลและนอกฤดูกาลท่องเที่ยวและกิจกรรมควรสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

พุทธศาสนากับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกรณีศึกษาการสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เชื่อมโยงพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจมีกิจกรรมหลากหลายยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะ เสนอแนวทางในการแก้ไข ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามอันเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรวรรณ สังขกร และคณะ. (2558). การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564). ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2561 จาก <http://www.dpe.go.th/content/file/download/0524171495596785.pdf>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). สรุปขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของ ไทย ปี พ.ศ. 2562 ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2561 จาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=12010
- กุลวดี แก้วกล้า. (2550). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย. (2557). ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ: โอกาสใหม่ไทย เดิมได้รับ AEC. ค้นเมื่อ 25 มกราคม 2561. จาก: <http://www.itd.or.th/th/ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ>.
- จักรกฤษณ์ แสนพรหม. (2556). ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบวรของพระธาตุพนม จังหวัด นครพนม. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). นครราชสีมา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จันทร์จิตร เขียรสิริ. (2555). แผนงานวิจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ slow tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชูชาติ ราชจันทร์. *วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด*. (18 เมษายน 2562). สัมภาษณ์.
- พงศ์เสวก อเนกจำนงค์พร. (2558). *พฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระมหาสุริยา มะสันเทียะ. (2558). *กลยุทธ์การเพิ่มคุณค่าการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระอารามหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์*. (ดุษฎ์นิพนธ์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระมหาเสวีชน นริสสุโร, สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (2556). *การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภราเดช พยัฆวีเชียร. (2559). *การท่องเที่ยวผู้สูงอายุ..โอกาสและความพร้อมของไทย*. ค้นเมื่อ 27 มกราคม 2562 จาก <http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=960000001108>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2562). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ประจำปี 2562*. ค้นเมื่อ 27 มกราคม 2562 จาก <http://thaitgri.org>.
- รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. (2556). *มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ: มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และสุขภาพ*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- วรัชต์ มัชฌมบุรุษ. (2554). *แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกรณีศึกษาพื้นที่รอบการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ จังหวัดลำปาง*. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วิลาลินี ยนต์วิทย์. (2562). *แนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของผู้สูงอายุในประเทศไทย*. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13 (2), 428-438.
- ศักดิ์ศรี ไชยภูณิน. (2562). *ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด*. (18 เมษายน 2562). สัมภาษณ์.
- สำราญ รัตนพันธ์. (2562). *ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ดสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด*. (18 เมษายน 2562). สัมภาษณ์.
- สรรค์นันท์ ดันตือโฆษกุล อัครวงศ์. (2556). *การท่องเที่ยวเพื่อ (คุณภาพ) ชีวิต*. *วารเทคโนโลยีภาคใต้*, 12 (2), 216-227.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). *สถานที่ท่องเที่ยวแนะนำ*. ค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2562. จาก http://roiet.mots.go.th/more_news.php?cid=7
- สำนักงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). *รายงานสถิติจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2562*.
- หนึ่งฤทัยรัตน์ กระจ่างพัฒน์วงศ์ และอรอนงค์ พัชรรัตนอรุณกร. (2561). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนครขอนแก่น*. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 2 (2)

-
- Ananth, M., DeMicco, F.J., Moreo P.J., & Howey, R.M. (1992). Marketplace lodging needs of mature travelers. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 33 (4), 12-24.
- Cooper, C., & Boniface, B.G. (1998). *Geography of travel and tourism*. UK: Butterworth Heinemann.
- Dickman, S. (1997). *Tourism: An Introductory Text*. Holder Education, Rydalmere, New South Wales.
- Hooper, J. (2014). A destination too far? Modelling designation accessibility and distance decay in tourism. *Geo journal*. (80). (1). (February). (page: 33-46).
- Krejcie, Robert V. and Morgan, Daryle W. (1970). *Activities Educational and Psychological Measurement*. v. 30; 607-610.
- Nimrod, G. (2008). Retirement and tourism Themes in retirees' narratives. *Annals of Tourism Research*, 35 (4), 859 - 878.
- Siriwong, Phitak and Sengdaeng, Phattama. (2011). The traveling of physically disabled in Thailand. *Veridian Silapakorn University E-Journal*, 4 (2), 221-228.